

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

38. An liceat cuilibet Christiano bona possessa à Turcis sibi usurpare, & cum aliquibus limitationibus sine aliqua onere restitutionis? Et an possint ex tacito consensu Principis defraudare ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

popularium quietem, & ad referendum sibi, quid vbi- que agatur. l. 1. §. quies quoque, ff. de offic. pref. urbi. Tertio, ad principes custodia territorij non minus pertinet, quam ad patrem familias adium cura. Sicut ergo dominus adium ex quasi delicto tenetur, si quid ex his deiecit, vel effusum est, cor. tit. de his qui effud. vel deiecit. & nautæ, cauiones, ex eorum facto, quorum opera vtuntur in nauis, cauiona, obligantur cor. tit. ff. nauis caup. stabul. ita etiam Principes tenebuntur. Quarto, domini territoriorum pro saluo conductu à victoribus pedagium accipiunt: ergo ad securitatem eisdem præstandam obligantur, argum. l. secundum naturam, ff. de reg. iur. cap. quis sentit onus, de reg. iur. in c. Quinto, Principes ideo regale viarum publicarum ab Imperatore habent, vt eo, propter excellentiam, regulariter vtantur, hoc est, regia manu vias regias securas ac liberas à latronibus, plagariis, ac prædonibus ferunt. Myns. & Gail. d. d. locis, præsertim cum publicè interfit, sine metu & periculo per itinera commeari. l. 1. §. summas, ff. de his qui effud. vel deiecit. Quibus rationibus motus Myns. d. loco, post Bart. in l. ne quid, n. 1. ff. de incend. ruin. nauis. Principes etiam tum obligat, quando rapina culpa Præfectorum ac Magistratuum ab ipsis constitutorum commissa est quasi officialium negligentia domino imputari debeat.

17. Nec satisfacit Bocerus dum scribit, dominos territoriorum ad penam arbitrariam teneri, non ad damnū resarciendum spoliatis. Est enim iuris aperti penam arbitrariam, quæ reipubl. penditur, non impedire, quò minus ob damnum expedire liceat. Et certè saculares magistratus communione priuantur iure Canonico vsque ad condignam satisfactionem, si ad postulationem Clericorum rapaces refranare neglexerint. d. c. administratores 23. q. 5. Minus placet, quòd damnum per culpam omissionis datum negat priuata actione vindicari posse. Nam est Couar. de spons. & marr. p. 2. c. 6. §. 8. n. 1. c. & seq. simile quiddam asserere videtur, id tamen doctissime refellit Molin. de iust. & iure str. 2. disp. 697. n. 9. Et certè licet actio directa & vtiles hic deficeret, subsidiaria tamen in factum deneganda non erit arg. l. auities 11. ff. de præser. verb. dummodò meminimus, si habita rationum, temporūque ratione in procuranda viarum securitate domini territoriorum moralem diligentiam adhibent, eis culpam frustra imputari, adeoque contra ipsos actionem dandā non esse, si extra ordinem se quis spoliatum conqueratur. Et hæc sunt placita Doctorum circa præsentem quæstionem.

18. Non desinam tamen hic ad complementum quæstionis adnotare, quòd si aliquo casu actio contra dominos territorij, in quo rapina commissa est, locum sibi vendicat, alia tunc quæstio vertitur, qua ratione damnnum acceptum probari debeat. Myns. cent. 5. obseru. 71. & Gail. d. obseru. 64. n. 7. & seqq. post Panorm. in cap. super eo, ubi. n. 5. extra de his que vi metus. Bart. in l. si quando. C. vnde vi & alios, opinantur damnnum iureiurando probari non posse, sed testibus duntaxat probandum esse. Potest rapinam passus damnnum rerum amissarum, & id, quod interest, iuramento suo probare. l. 2. l. in actionibus 5. §. sed in his, ff. de in lit. iur. l. si quando. C. vnde vi attamen hoc ob dolum raptoris siue in odium rapinæ constitutum est. In præsentis specie emendatio dampni petitur ex maleficio, rapina scilicet alterius, & ob culpam domini, qui viarum securitati non idoneè prospexit; dolo autem ipse penes prædonem est; ergo cessante ratione d. l. si quando, quæ palam de iureiurando contra prædonem dolosum præstando loquitur, cessabit etiam priuilegium iurifurandi. Quòd si dominus territorij sciuir, prædones in sua Prouincia grassari, & cum potuisset, non prouidit, aut prohibuit, à dolo parum videtur abesse, ac pròinde, si spoliatus contra ipsum, veluti criminis participè, ex proprio dolo ageret, sacramento rerum, quas perdidit, estimationem proba-

re non minus finendus esset, quam si contra prædonem iudicio confiteretur. argum. ad. si quando. 9. C. unde domini maneat impunitum, contra l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. Bocerus de Regal. d. c. 2. n. 106. 19. Est tamen hic aduertendum, spoliato tum demum compensandum esse, si in via regia rapinam passus fuerit. Rosenth. de feud. c. 5. concl. 22. Si verò viator à via insolitas, sibi debet imputare si in manus prædonum incidit. Andr. Gail. d. obseru. 64. n. 10.

RESOL. XXXVIII.

An liceat cuiuslibet Christiano bona possessa à Turcis sibi usurpare, & cum aliquibus limitationibus sine aliquo onere restitutionis?

Et an possint ex tacito consensu Principis defendere veltigalia à Turcis imposta similiter sine onere restitutionis?

Et an, quando seruus Christianus iniuste detinetur à Turcis, non solum possit fugere, sed etiam iure belli possit subripere, quæcumque voluerit, ex tacito sui Principis consensu? Ex part. 5. tit. 13. & Misc. Rel. 98.

§. 1. DE hoc casu per Epistol. in Aleppo datam sibi die vigesimo sexto Augusti, millesimo sexcentesimo trigésimo septimo, interrogatus fui à Reuerendo Patre Ioanne Stephano de Sancta Theresia Carmelita difcalceato, qui testatus est mihi ibi affirmatiuè sententiam decessisse Patres Societatis Iesv, & præcipuè inter illos Patrem Gasparum Meniglier Gallum, & ex Patribus Minorum Obseruantium, Patrem Antonium Veglia Neapolitanum, asserentes quòd quicquid possident Turcæ, sunt bona Christianorum tyrannicè viurpata, & ideo omnis Christianus tanquam membrum Ecclesiæ potest ea in Ecclesiam deferre. Probat etiam hæc opinio ex autoritate Samuelis de Lublino ex inclyta Religione Diui Dominici in sum. verb. seruus, n. 1. vbi sic ait. Quàdo seruus Christianus iniuste detinetur à Turca, non solum potest fugere, sed etiam iure belli potest subripere quæcumque voluerit ex tacito sui Principis consensu. Ita ille, qui citat Caiet. in 2. 2. q. 66. art. 8. & idem docet Victorellus in Notis ad Emmanuelem Sæ, verb. seruus, n. 1. & noster Pater Naldus in summa, eodem verb. & nec valet dicere, quòd isti Authores loquuntur tantum de seruissimam ratio in eorum fauorem adducta militat etiam in aliis Christianis, quamuis serui non sint. Etenim cum Principibus Christianis sit ius aduersus Turcas bellum gerendi, & proinde eos iure belli rebus suis spoliandi, quia, vt inter alios obseruat Dunallus in 2. 2. tract. de Fide, quest. 7. art. 10. concl. 4. Rebell. part. 1. lib. 1. quest. 12. num. 8. Valascus tom. 1. consult. 30. num. 8. Couaruias in reg. peccatum, part. 2. §. 11. numero 6. Christianorum Prouincias occupauerunt, & occupant, sequitur ex hoc posse omnes Christianos ex tacito Principum consensu, & ex eorum interpretatiua licentia quæcumque voluerint à Turcis subripere. Et ideo Doctores citati non concedunt posse seruos ratione seruitutorum subripere æquiualentem à dominis, sed quantum voluerint, & hoc non solum ab ipsis, sed etiam ab aliis; ergo hoc eis non concedunt ratione tantum famulatus, sed ratione taciti consensu Principum secularium, quam interpretatiuam licentiam adesse quoad omnes, etiam non seruos, dicendum est, & quia, vt dictum est, in eis militat eadem ratio, & quia quanto plures sunt qui a Turcis subripere possunt, tanto magis eorum vires debilitantur: Doctores verò exemplificant hoc tantum in seruis, quia

vt plurimum Christiani in terris Turcarum commorantes sunt mancipia, & ipsis magis commoditate habent subtrahendi, non sequitur autem, quod alij non possunt.

2. Verum his non obstantibus non desinam hic apponere ea, que in sacra Congregatione propaganda fide consulerunt aliqui Theologi septimo Aprilis, millesimo sexcentesimo vigesimo nono, circa casum similem propositum à Patre Francisco Longobardo Ordinis Minorum Missionario in Africa, Tunc nempe (teste Laurentio de Peyrinis in *privilegiis Minorum*, *tom. 3. cap. 4. numero 159.*) Christianis captiuis licere bona surripere non modò Principis Sarraceni ex tacita voluntate Principum fidelium, sed adhuc dominorum particularium, sub quorum violenta seruitute detinentur iure compensationis pro iniuria captiui libertatis pro debita laboribus mercede, pro lucro cessante & damno emergente in suis negotiationibus, & bonis absentiam à patria. Quod si fideles captiui à stipendiis militaribus Christianorum Principum per Sarracenos in seruitutem iniustam redacti sunt, eos quorumcumque infidelium indiditè tuta conscientia posse bona auferre sub quacumque via, & industria ex interpretatiua eorumdem fidelium Principum voluntate. Ita illi Theologi & cum supradictis casus propositus à Patre Longobardo denno ab alijs Theologis discuteretur in Congregatione sancti Officij die decimo tertio Augusti, millesimo sexcentesimo trigesimo, teste etiam Peyrino *ubi supra* *nom. 14.* sic resolutum fuit. Qui captiui iniuste detinentur ab infidelibus, possunt à dominis particularibus accipere sine iniuria, vel aliqua eius specie, quantum sufficit ad congruam compensationem, etiam pro sufficientia redemptionis ab illis, vel alijs, qui sunt partes Reipublice, siue Iudæi, siue Turcæ. Ex quibus apparet supradictos Theologos non tribuisse seruis Christianis in terris Turcarum tam amplam licentiam, quam illis tribuunt Doctores citati *ubi supra.* & ita etiam Fillucius *tom. 2. tractat. 22. cap. 5. numer. 123.* & ante illum Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 24. quest. 13.* vbi docet fas esse Christiano seruo apud Turcas, vel Sarracenos capto auferre domino suo ea omnia, quæ sunt necessaria ei ad fugam, & ad iter faciendum, quo reuertatur ad suos, eo quod inique possideatur à domino, item quia vim patitur domi detinetur, item quia potest iure operas, quas præstitit, compensare alijs rebus. Ita ille.

3. Sed ego, vt verum fatear, non audeam de peccato mortali damnare eum, qui contrariam sententiam sequi veller. Nam Christiani apud Turcas, non solum possunt sibi applicare eorum bona, ratione laborum, famulatus, iniuriarum, lucri cessantis, damni emergentis, &c. sed etiam ratione iusti belli: nam Principes Christiani sunt domini rerum Turcarum, & cum ipsi sint hostes publici, & tyrannice bona Christianorum possideant, sequitur posse Christianos ex tacito Principum consensu bona illorum surripere. Et ita præter Doctores citatos hanc sententiam tenet etiam sapientissimus Molina *de Iustit. tom. 1. tr. 2. disp. 37. n. 1.* vbi sic ait. Cum Turcarum, & Maurorum bellum aduersus nos ex eorum parte sit iniustum, fas est illis, qui apud illos captiui detinentur, in recompensationem iniuriarum, & damnorum quæ acceperunt, nec non obsequiorum, quæ illis exhibuerunt, & quia perpetuò nostris cum illis bellum est, accipere non solum ab eis, à quibus iniuria sunt affecti, competentem compensationem damnorum, & iniuriarum, sed etiam tam ab illis, quam ab alijs iure belli, atque ex præsumpta nostrorum Principum voluntate accipere quæcumque voluerint. Ita Molina.

4. Confirmatur supradicta opinio ex auctoritate *l. non solum, C. de ver. permutat.* vbi sic habetur. Non so-

lum barbaris autem minime præbeatur, sed etiam si apud eos inuentum fuerint, subtili auferatur ingenio, vbi glossa ait: Erant hi barbari hostes populi Romani; sed hodie Turcæ, vt patet, sunt hostes publici: ergo licitum erit per dictam legem bona eorum surripere. Et tandem Albertinus in *rubrica de heret. & in 6. q. 8. n. 4.* asseruit ex his præceptum Decalogi septimum, Non furtum facies, non habere locum in Christianis surripientibus res ab infidelibus ex consensu Principum. Vnde hanc sententiam puto probabilem esse; cum hac tamen limitatione, vt actio illa sumendi bona Turcarum non sit annexa cum aliquo scandalo, vel cum damno aliorum Christianorum, vel mendacio, conscientia erronea, vel fractione fidelitatis, ad quam tenentur, quæ sub fide regia ibi adiant, aut negotiantur. Et aliqui putant etiam in his casibus peccare quidem Christianos bona Turcarum surripiendo, non tamen teneri ad restitutionem, quia primò restituendo præberent vires hostibus Ecclesie: secundò, quia in dictis casibus si non quoad modum, quoad substantiam tamen præsumitur consensus, & licentia Principum Christianorum: ergo non adest obligatio restitutionis, licet in modò peccetur; sicut multi exulant Regulares, qui furantur aliqua à Monasterio, inuito tantum Superiore quoad modum. Ita Mendoza *quest. 8. post 7. con. 1. & con. 8.* Nauarr. *de ver. lib. 3. c. 1. dub. 1. n. 160.* Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 1. n. 50.* Rebellius *part. 1. lib. 3. qu. 1. n. 22.* & alij communiter; sed ego hanc sententiam non approbarem in casu, quo inter Christianos, & Turcas adesset Tempus treuæ, vel alicuius salui conductus: in his enim casibus non potest præsumi consensus propriorum Principum, neque quoad substantiam, neque quoad modum. Et hæc lecta, probabilia etiam esse censuit Pater Franciscus Bardi, sanctæ Theologie Professor in Collegio Panormitano Societatis Iesv, vir doctus, & mihi clarissimus.

5. Notandum est etiam hic pro confirmatione supradictorum ex tacito consensu Principum, posse Christianos fraudere vt Etigalia à Turcis imposta; quia sicut terræ illæ pertinent ad Principes Christianos, ita & tributa, quæ ratione talis dominij exigunt; sed hoc intelligendum cum limitationibus superius appositis. Vide Sanchez in *opus. tom. 1. lib. 2. c. 4. dub. 5. num. 3. 8. 9.* qui etiam alias adducit rationes, vnde non est audiendus Megala in *part. 2. lib. 2. c. 17. qu. 6. num. 85.*

Sup. hoc in tom. 7. tr. 3. Ref. 18. §. 2. post mediū, vers. non autem est iniustus, & in ref. 39. §. Sed opinio, prope finem, à vers. quia ad summum.

Sup. hoc ex tom. 7. tr. 8. ex doctrina ref. 19. signat in §. vlt.

RESOL. XXXIX.

An quis iura conscientia possit detinere rem, quam iuxta leges præscripsit, si postea cognoscat fuisse alienam?

Et an semper præscriptio transferat dominium, vel tantum aliquando? Ex part. 6. tract. 7. & Misc. 2. Ref. 12.

§. 1. **N**egatiuam sententiam docuit nouissimè Cyprianus Regnerus de *iustitia quarundam legum Romanarum lib. 1. cap. 11.* eo quod omne illud, quod sit sine bona conscientia & fide, Deo placere non possit. *Roman. 4. vers. 23. Hebr. 11. vers. 6.* Secundò quod dicto Christi omnes leges Ciuiles reuocatae sint ad æquitatem naturalem pariter omnibus insculptam. *Matth. 7. vers. 12.* Quando igitur sacrae literæ approbant ordinationes politicas, eas tantum approbant, quæ iudicio rationis, quod nostris mentibus tanquam dedicatum aliquod simulachrum diuinæ iustitiæ inditum est, congruè respondeant. Iam autem qui post præscriptionem comperit rem esse alienam, versatur in mala fide: nouit enim naturalem dictitare rationem, neminem cum alterius detrimento debere fieri locupletiorē